

Zasadność zwiększenia liczby absolwentów kierunku pielęgniarstwo i położnictwo w kontekście prognozowanego wzrostu zatrudnienia w sektorze żłobków i klubów dziecięcych w korelacji z istniejącymi brakami kadrowymi

dr hab. Tomasz Plata-Przechlewski¹, dr Katarzyna Strzała-Osuch², dr Beata Pawłowska³, mgr Jolanta Zajac⁴

Rozważania nad bezpieczeństwem dzieci w placówkach pobytu dziennego – żłobkach, klubach dziecięcych, ale również przedszkolach i szkołach warto odnieść do malejącej liczby kadr pielęgniarskich, zatrudnionych w w/w jednostkach. Bezpieczeństwo dzieci jest jednym z głównych zadań i obowiązków personelu, nie zawsze w pełni przeszkolonego w zakresie opieki pielęgniarskiej czy w nagłych wypadkach. Problem niewystarczających kwalifikacji i umiejętności czy wiedzy należałoby jeszcze dodatkowo skonfrontować z postępującymi brakami absolwentów kierunku pielęgniarstwo, chętnymi do podjęcia pracy w środowisku wychowania i nauczania dzieci. Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy porównawczej wraz prognozą zapotrzebowania na wykwalifikowaną kadrę pielęgniarską obecnie i w przyszłości.

Według obowiązującego prawa (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3) żłobki są instytucjami sprawującymi opiekę nad małymi dziećmi w okresie od ukończenia 20. miesiąca życia do roku, w którym kończą trzeci rok i rozpoczynają przedszkole. Tylko w uzasadnionych przypadkach możliwe jest przebywanie dziecka do czwartego roku życia. Prawo zobowiązuje żłobek do:

1. zapewnienia dzieciom opieki w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych,
2. zagwarantowania właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej, przez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dzieci, prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dzieci, właściwych do ich wieku” (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3)⁵.

Ustawa o opiece nad dzieckiem do lat 3 określa wymagania kwalifikacyjne opiekunów w żłobku. Mogą nimi być osoby posiadające: dyplom pielęgniarki, położnej, opiekuna dziecięcego, nauczyciela wychowania przedszkolnego, edukacji wczesnoszkolnej, pedagoga opiekuńczo-wychowawczego, społeczno-wychowawczego, wczesnej edukacji, terapeuty pedagogicznego lub osoby, które ukończyły studia lub studia podyplomowe na kierunkach lub specjalności: wczesne wspomaganie rozwoju, wspomaganie rozwoju dzieci w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej w żłobkach i przedszkolach, edukacja prorozwojowa, pedagogika małego dziecka, psychologia dziecka, psychologia wspierania rozwoju i kształcenia lub psychologia wychowawcza⁶. Opiekunem w żłobku lub klubie dziecięcym

¹ Powiślańska Szkoła Wyższa (t.plata@psw.kwidzyn.edu.pl).

² Powiślańska Szkoła Wyższa (k.strzala@psw.kwidzyn.edu.pl).

³ Powiślańska Szkoła Wyższa (b.pawlowska@psw.kwidzyn.edu.pl).

⁴ Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych w Gdańsku (sekretarz@oipip.gda.pl).

⁵ K. Sadowska, *Wczesnodziecięca edukacja w żłobku*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019.

⁶ A. Jagier, *Opiekun w żłobku – zadania, odpowiedzialność i oczekiwane kompetencje*, Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, 2020.

może być także osoba, która posiada wykształcenie średnie lub średnie branżowe i odbyła 280-godzinne szkolenie przed zatrudnieniem⁷.

Zdecydowanie trafniejszym wydaje się stosowanie nowszego nazewnictwa – wychowawca małego dziecka. Wychowawca małego dziecka pielęgnuje, wychowuje, edukuje oraz zapewnia warunki do wszechstronnego rozwoju małych dzieci. Wychowawca małego dziecka sprawuje opiekę wychowawczo-edukacyjną, dba o bezpieczeństwo, pielęgnuje oraz czuwa nad prawidłowym rozwojem fizycznym, emocjonalnym, intelektualnym i społecznym powierzonych dzieci. Stymuluje i wspomaga rozwój małego dziecka, tworząc mu warunki do samodzielności, kształtowania autonomii, czyli nabywania umiejętności dokonywania wyborów, podejmowania decyzji, tworzenia relacji wymiany i wzajemności z innymi (dziecko - dziecko; dziecko - dorosły). Wykorzystuje różnorodne formy i metody pracy opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej. Komunikuje się z rodzicami/opiekunami w celu stworzenia jak najlepszych warunków do prawidłowego funkcjonowania małego dziecka. Prowadzi dokumentację zgodnie z obowiązującymi przepisami. Cechuje go refleksyjność wobec wykonywanych przez siebie czynności. Posiada wiadomości z zakresu rozwoju psychomotorycznego, emocjonalnego i społecznego dziecka. Posiada umiejętności w zakresie pielęgnowania, wychowywania małego dziecka poprzez organizowanie warunków do swobodnie podejmowanej przez nie aktywności. Potrafi budować atmosferę szacunku, zaufania, bezpieczeństwa i respektowania indywidualnego rytmu życia dziecka. Wykonuje pracę w placówce opieki zbiorowej lub w systemie opieki indywidualnej. Przestrzega praw dziecka. Przestrzega przepisów dotyczących ochrony danych osobowych oraz tajemnicy służbowej. Zadania zawodowe:

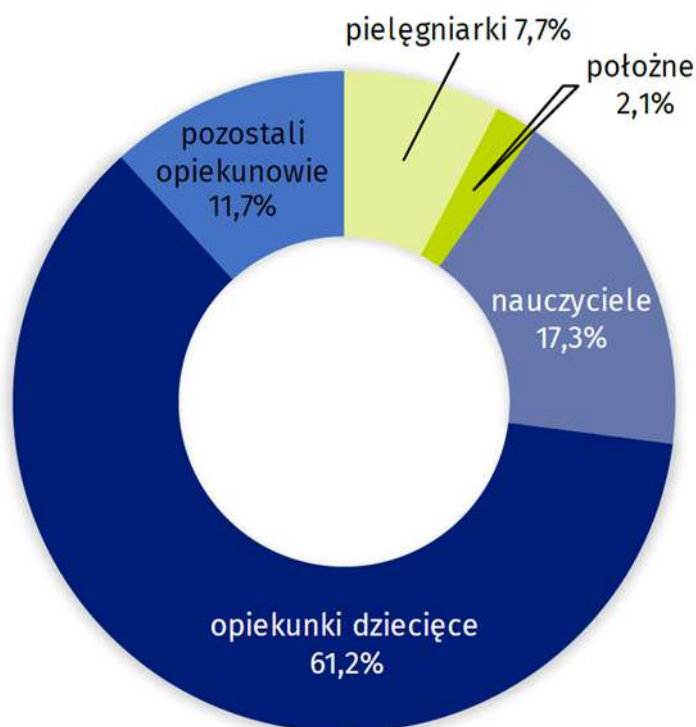
1. zapewnianie warunków do wszechstronnego i harmonijnego rozwoju małego dziecka;
2. towarzyszenie małemu dziecku w zabawie z zachowaniem jego autonomii;
3. wykorzystywanie różnych form i metod pracy opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej;
4. sprawowanie opieki oraz pielęgnowanie małego dziecka;
5. dostosowywanie metod pracy w zależności od potrzeb dzieci;
6. udzielanie pomocy przedmedycznej;
7. komunikowanie się z rodzicami/opiekunami w celu stworzenia jak najlepszych warunków do prawidłowego funkcjonowania małego dziecka;
8. nawiązywanie współpracy ze środowiskiem rodzinnym małego dziecka i pracownikami instytucji środowiskowych;
9. organizowanie własnego miejsca pracy z przestrzeganiem zasad BHP, ochrony ppoż., ergonomii i ochrony środowiska⁸.

W 2017r. działało 3120 żłobków i klubów dziecięcych. W ciągu 2017 r. w żłobkach i klubach dziecięcych przebywało 154,5 tys. dzieci (wzrost w porównaniu z 2016 r. o 24,3 tys. dzieci), odnotowano 13,9% wzrost liczby dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych w porównaniu do 2016 r. 76,0 % wszystkich placówek, to placówki sektora prywatnego. W 2017 r. placówki publiczne dysponowały 50,2 tys., a placówki sektora prywatnego 56,3 tys. miejscami.

⁷ M. Rościszewska-Woźniak, *Standardy jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3*, Fundacja Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego, Warszawa 2012, s. 8.

⁸ A. Jegier Opieka, wychowanie i edukacja w realiach polskich żłobków publicznych [w:] Kultura i Wychowanie, Półrocznik Pedagogiczny, nr 1(17)/2020, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź.

Wykres 1. Struktura pracujących w placówkach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2017r.

źródło: Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2017r. / informacje sygnałne

W żłobkach i klubach dziecięcych na koniec grudnia 2017r. pracowało 19,4 tys. osób, z czego 98,9% stanowiły kobiety. Z ogólnej liczby pracujących 61,2 % to opiekunki dziecięce, 17,3% nauczyciele, 7,7% pielęgniarki, 2,1% położne, a 11,7% pozostali opiekunowie. Dla 88,2% pracujących placówki opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 były głównym miejscem pracy. Pracę personelu wspomagało w ciągu całego roku 1000 wolontariuszy⁹.

W 2018 r. działało 3776 żłobków, klubów dziecięcych i oddziałów żłobkowych. Nastąpił 21,0% wzrost liczby żłobków, klubów dziecięcych i oddziałów żłobkowych w porównaniu z 2017r. Około 83% wszystkich placówek opieki nad dziećmi do lat 3 to żłobki i oddziały żłobkowe. Blisko 58% wszystkich miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 to miejsca w placówkach sektora prywatnego. Liczba miejsc we wszystkich placówkach opieki nad małymi dziećmi wzrosła z 106,5 tys. w 2017 r. do 137,6 tys. w 2018r. Żłobki, kluby dziecięce i oddziały żłobkowe sektora prywatnego dysponowały 79,7 tys. miejsc, a sektora publicznego 57,9 tys. miejsc. W końcu 2018r. w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych przebywało 122,9 tys. dzieci, a w ciągu całego roku 186,9 tys. dzieci.

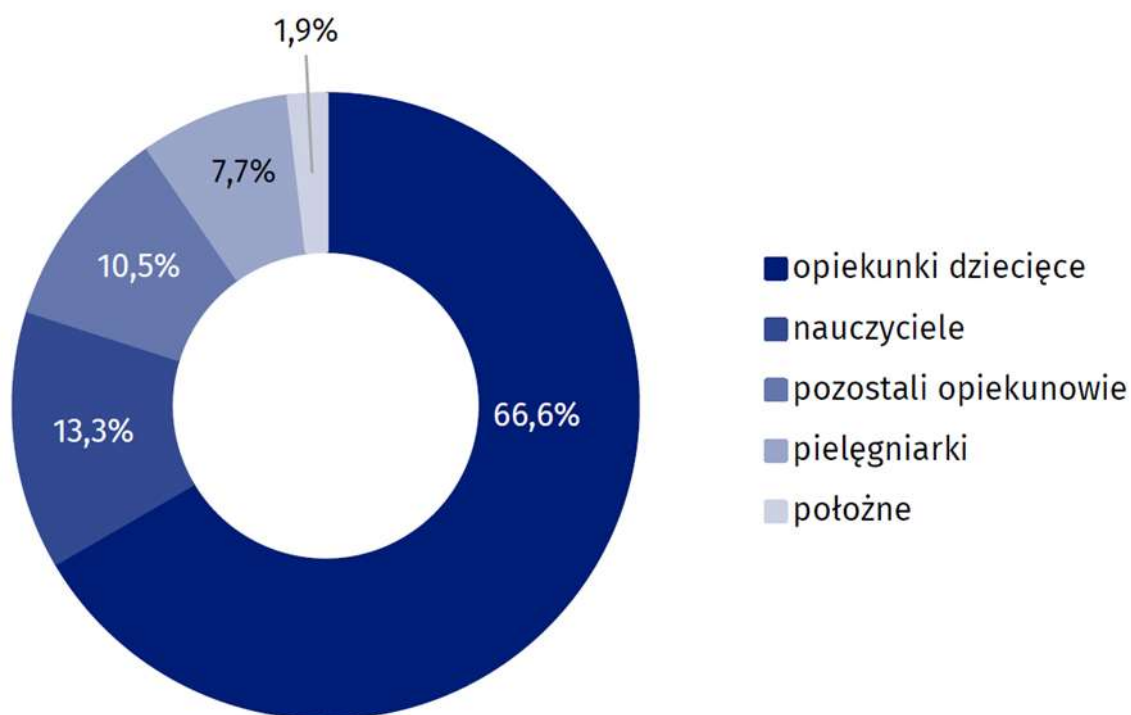
W końcu 2018r. w placówkach opieki nad małymi dziećmi pracowało 23,8 tys. osób, średnio 6 osób w każdej z nich. Wśród osób zatrudnionych w placówkach przeważali opiekunowie dziecięcy (63,5%) i nauczyciele (15,9%).

Według stanu w dniu 31 grudnia 2019r. w Polsce działało 4,4 tys. placówek opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, w tym najwięcej żłobków (83,3%). Wśród wszystkich placówek blisko 78%

⁹ Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2017r. / informacje sygnałne.

należało do sektora prywatnego. W końcu 2019r. z instytucjonalnych form opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 korzystać mogło 143,6 tys. dzieci, w tym blisko 92% dzieci w żłobkach. Liczba dzieci przebywających w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych wzrosła o 16,8% w porównaniu z 2018r. W ciągu roku w placówkach przebywało 222,2 tys. dzieci, w tym 1,3 tys. dzieci niepełnosprawnych¹⁰.

Wykres 2. Struktura pracujących w placówkach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2019r.

źródło: Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2019r. / informacje sygnałne

W placówkach opieki nad małymi dziećmi pracowało w 2019r. 27,7 tys. osób. Wśród osób zatrudnionych w placówkach przeważały opiekunki dziecięce (blisko 67%). Nauczyciele stanowili ponad 13% ogólnej liczby zatrudnionych. Zdecydowaną większość pracowników stanowiły kobiety (99,3%). Dla ponad 90% opiekunek dziecięcych i nauczycieli placówki opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 były głównym miejscem pracy. W przypadku położnych i pielęgniarek ten odsetek był zdecydowanie niższy i wyniósł odpowiednio około 57% i 48%.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2020r. w Polsce działało 4,6 tys. placówek opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, w tym najwięcej żłobków (83,8%). Wśród wszystkich placówek ponad 76% należało do sektora prywatnego. Liczba miejsc we wszystkich placówkach opieki nad małymi dziećmi wzrosła z 159,9 tys. w 2019r. do 173,5 tys. w 2020r. W żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych sektora prywatnego było 104,7 tys. miejsc, a sektora publicznego – 68,8 tys. miejsc¹¹.

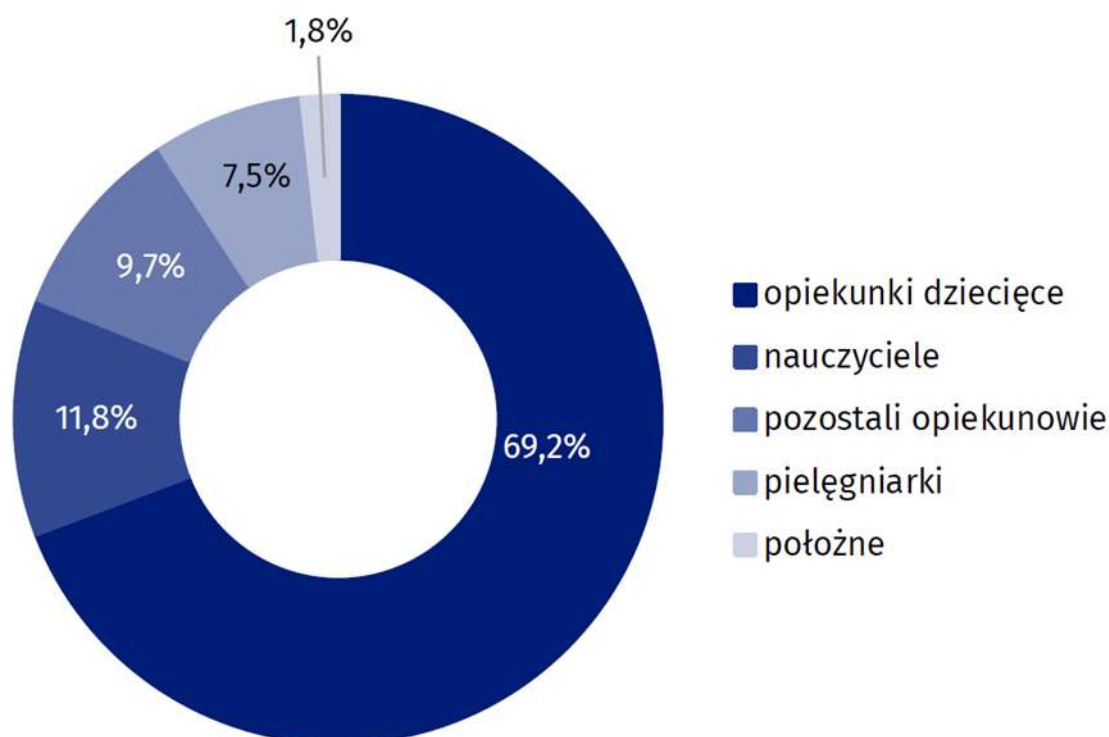
¹⁰ Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2018r. / informacje sygnałne.

¹¹ Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2019r. / informacje sygnałne.

W końcu 2020r. z instytucjonalnych form opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 korzystało 142,4 tys. dzieci, w tym blisko 92% dzieci przebywało w żłobkach. W ciągu roku w placówkach przebywało 229,1 tys. dzieci, w tym 1,3 tys. dzieci niepełnosprawnych. Liczba dzieci przebywających w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych spadła o 0,8% w porównaniu z 2019r.

W placówkach opieki nad małymi dziećmi pracowało 28,7 tys. osób. Wśród osób zatrudnionych w placówkach przeważały opiekunki dziecięce (ponad 69%). Nauczyciele stanowili blisko 12% ogólnej liczby zatrudnionych. W przypadku położnych i pielęgniarek ten odsetek był zdecydowanie niższy i wyniósł odpowiednio około 53% i 46%¹².

Wykres 3. **Struktura pracujących w placówkach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2020r.**

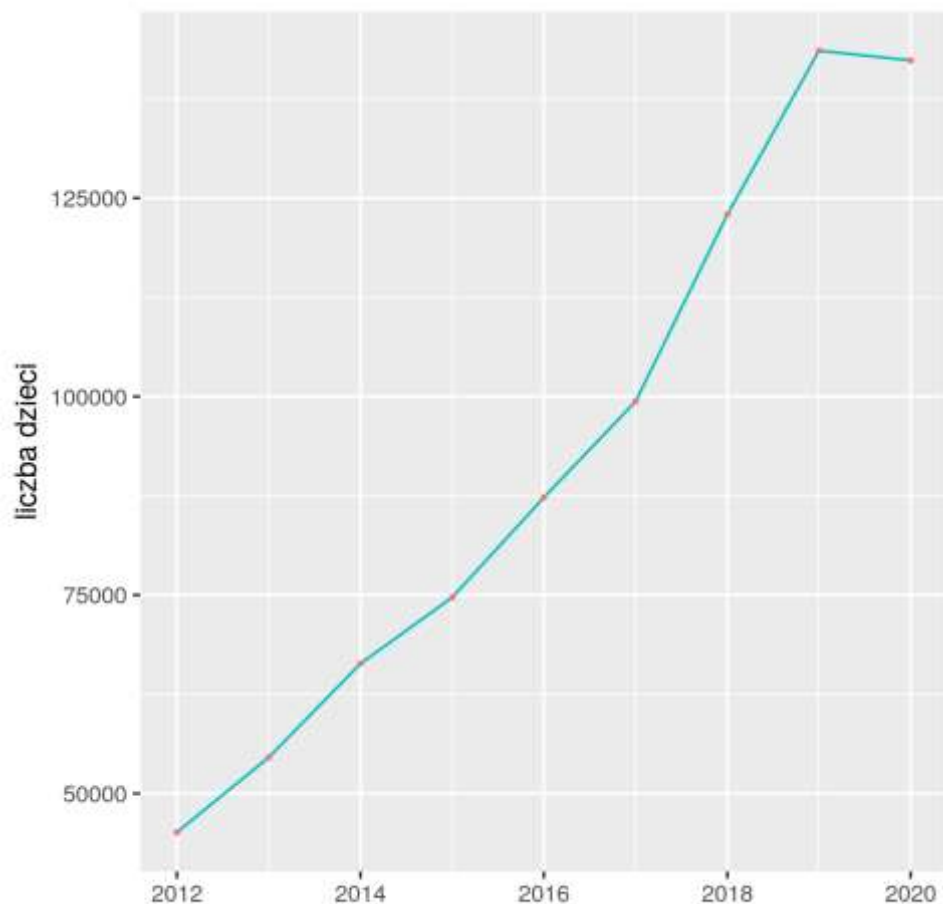

źródło: Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2020r. / informacje sygnałne

Analizując dane statystyczne należy zauważyć wzrost liczby placówek dziennych dla dzieci do lat 3, w tym żłobków i klubów dziecięcych, w tym wzrost liczby dostępnych miejsc, a także liczby dzieci, korzystających z tej formy opieki na przestrzeni lat 2017-2020.

¹² Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2020r. / informacje sygnałne

Wykres 4. Dzieci objęte opieką w żłobkach 2012–2020 (Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym / dzieci objęte opieką w żłobkach / ogółem)

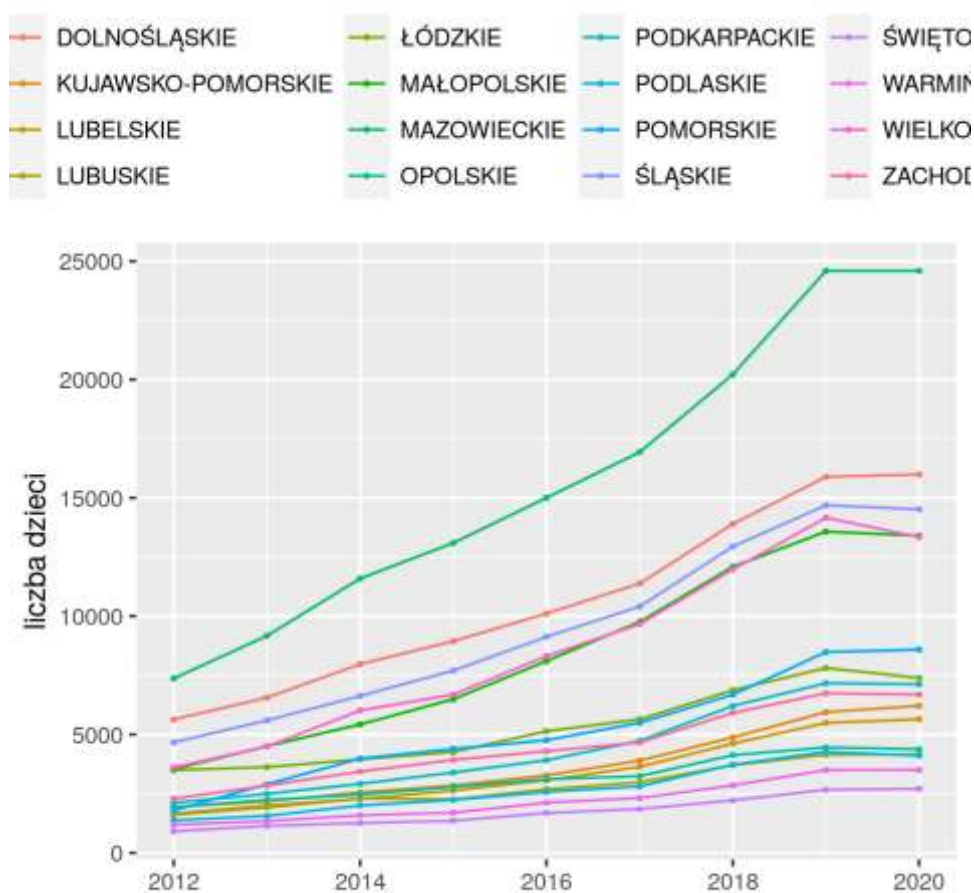
źródło: opracowanie własne

W żłobku powyżej 20 dzieci ustawa nakłada obowiązek zatrudnienia pielęgniarki, której zadaniem jest dbać o profilaktykę zdrowia i zapobieganie wypadkom oraz nadzorować czystość pomieszczeń. Pielęgniarka w placówce opiekuńczo-wychowawczej pełni wiele zadań z zakresu działalności opiekuńczej, wychowawczej i edukacyjnej, jak również tych związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i właściwych warunków sanitarno-epidemiologicznych. Osoba na tym stanowisku współpracuje z opiekunkami i psychologiem w obszarze opieki nad dziećmi. Codziennie dokonuje wizualnej oceny stanu zdrowia podopiecznych przyjmowanych do żłobka. Prowadzi dokumentację pielęgnacyjną i odpowiada za jej archiwizację. Każdego dnia sprawdza frekwencję dzieci i sporządza sprawozdania. Sprawuje nadzór nad układaniem ramowego planu dnia. Może prowadzić zajęcia opiekuńczo-wychowawcze i edukacyjne oraz pracować z dziećmi w grupie. Nadzoruje pobyt dzieci na świeżym powietrzu i zaspokajanie ich potrzeb. Kontroluje wykonywanie codziennych zabiegów pielęgnacyjnych i usamodzielnianie maluchów. Współpracuje też z intendentem przy układaniu jadłospisu z uwzględnieniem diet. Następnie nadzoruje przygotowywanie mieszanek mlecznych i bezmlecznych zgodnie z zalecaną dietą. W przypadku zauważenia objawów chorobowych pielęgniarka niezwłocznie powiadamia rodziców/opiekunów dziecka. Izoluje dziecko chore od dzieci zdrowych. W nagłych wypadkach udziela pierwszej pomocy przedlekarskiej. W razie nieszczęśliwego

wypadku udziela pomocy dziecku i zgłasza informację o wydarzeniu do kierownika. Ma obowiązek pozostać w pracy do czasu przybycia rodziców/opiekunów dziecka¹³.

Pielęgniarka współtworzy i razem z pracownikami żłobka realizuje program profilaktyki i promocji zdrowia. Pełni nadzór nad czystością zabawek i innych pomocy oraz eliminuje te niebezpieczne lub uszkodzone. To jej akceptacji wymagają zabawki i pomoce, które trafiają do żłobka jako darowizna lub użyczenie. Pielęgniarka jest odpowiedzialna za spełnianie warunków sanitarno-epidemiologicznych w placówce i przez pracowników. Przestrzega ważności badań okresowych i terminów zaświadczeń do celów sanitarno-epidemiologicznych. Kontroluje stan apteczki żłobka i wydawanie środków farmaceutycznych¹⁴.

Wykres 5. Dzieci objęte opieką w żłobkach 2012–2020 (Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym / dzieci objęte opieką w żłobkach / w podziale na województwa)

źródło: opracowanie własne

Liczba dzieci w żłobkach systematycznie rośnie w każdym województwie. Względne załamanie trendu w roku 2020 przypuszczalnie jest związane z pandemią wirusa COVID19.

¹³ A. Jegier Opieka, wychowanie i edukacja w realiach polskich żłobków publicznych [w:] Kultura i Wychowanie, Półrocznik Pedagogiczny, nr 1(17)/2020, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź.

¹⁴ op.cit.

Co oczywiste, w związku z tym zauważalny jest także wzrost liczby miejsc pracy, w tym zatrudnienia pielęgniarek / położnych w w/w formach opieki.

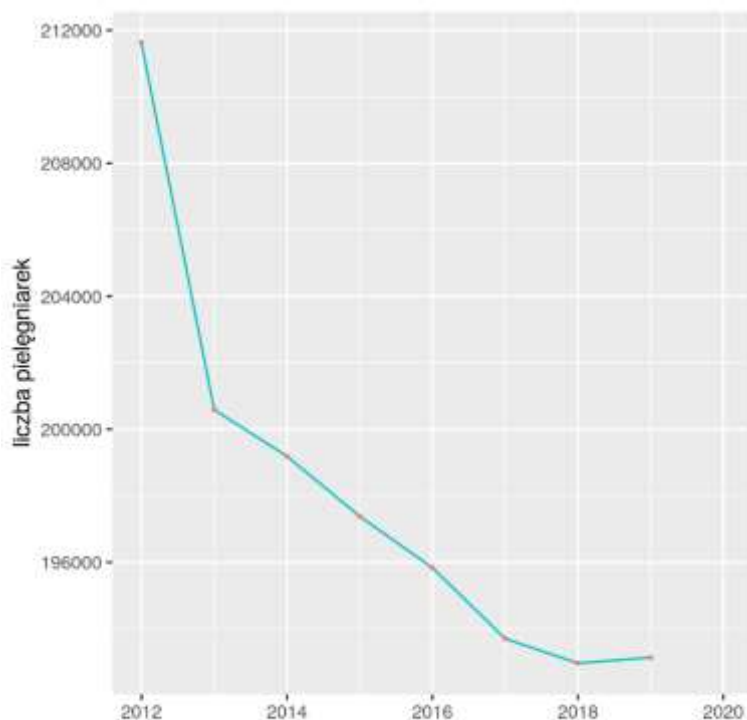
Tablica 1. Zestawienie liczby miejsc / korzystających osób / zatrudnienia w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w Polsce w latach 2017-2020.

rok	2017	2018	2019	2020
liczba placówek	3120	3776	4400	4600
liczba dostępnych miejsc (w tys.)	106,5	137,6	143,6	173,5
liczba dzieci	154,5	186,9	222,2	229,1
liczba zatrudnionych (w tys.)	19,4	23,8	27,7	28,7
liczba zatrudnionych pielęgniarek i położnych	7,7% / 2,1%	brak danych	7,7% / 1,9%	7,5% / 1,8%

źródło: opracowanie własne

Przyjmując za fakt malejącą liczbę pielęgniarek i położnych, dostępnych na rynku pracy, w tym, co oczywiste, wybierających za podstawowe miejsce pracy żłobki i kluby dziecięce, należy postawić tezę, iż również w tym sektorze zauważalne i odczuwalne będą braki kadrowe. Mając na uwadze podstawowy obowiązek opiekunów dziecięcych / wychowawców małego dziecka należałoby się zastanowić nad rozwiązaniem powstającego problemu w postaci braku wykwalifikowanych, legitymujących się wykształceniem pielęgniarskim / położniczym kadr.

Wykres 6. Liczba pielęgniarek / położnych na rynku pracy, odpowiednio w latach 2012-2019

źródło: opracowanie własne

Szacunkowe dane wskazują, że do 2033 roku będzie brakowało w kraju 169 tysięcy pielęgniarek i położnych. Zapewnienie zastępowalności pokoleń wymaga, aby w latach 2018-

2033 wchodziło do systemu co najmniej 13 tysięcy pielęgniarek i położnych rocznie. Z Raportu Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych Zabezpieczenie społeczeństwa polskiego w świadczenia pielęgniarek i położnych wynika, że liczba absolwentów na kierunku pielęgniarstwo uzyskujących prawo wykonywania zawodu w latach 2014-2016 wyniosła 9 854, natomiast liczba absolwentów, którzy podjęli zatrudnienie w systemie ochrony zdrowia – jedynie 4 021 osób¹⁵. Ważną kwestią jest tu także faktyczna liczba pielęgniarek i położnych pracująca w systemie¹⁶.

Tablica 2. Liczba pielęgniarek i położnych w Polsce w latach 2017-2020

rok	2017	2018	2019	2020
liczba pielęgniarek	225.410	228.250	229.974	231.612
liczba położnych	26.958	27.555	27.859	28.231
liczba absolwentów kierunku pielęgniarstwo/położnictwo	5.033	5.487	5.969	5.693
liczba pielęgniarek / położnych, którym wygaszono prawo wykonywania zawodu	1.060	1.228	1.185	1.444

źródło: opracowanie własne

Dobór kadry pracującej w żłobku leży w gestii dyrektora placówki, gdyż ustawa nie zawiera postanowień dotyczących sposobu zatrudniania i kwalifikacji personelu. Niestety, im młodsze dzieci, tym mniejsze stawia się często wymagania dotyczące kwalifikacji kadry. Na podstawie literatury przedmiotu – badań prestiżu zawodowego, można powiedzieć, iż bycie opiekunem małego dziecka pracującym w sektorze usług opiekuńczo-edukacyjnych odbierane jest ciągle w społecznej świadomości w kategoriach niskiego statusu zawodowego. Zauważalne w kontekście pielęgniarek i położnych, pracujących w środowisku, jest także zróżnicowanie w wynagrodzeniu między systemem ochrony zdrowia a środowiskiem żłobków i klubów dziecięcych. Nie sprzyja to wyborowi środowiska żłobków i klubów dziecięcych jako podstawowego miejsca pracy.

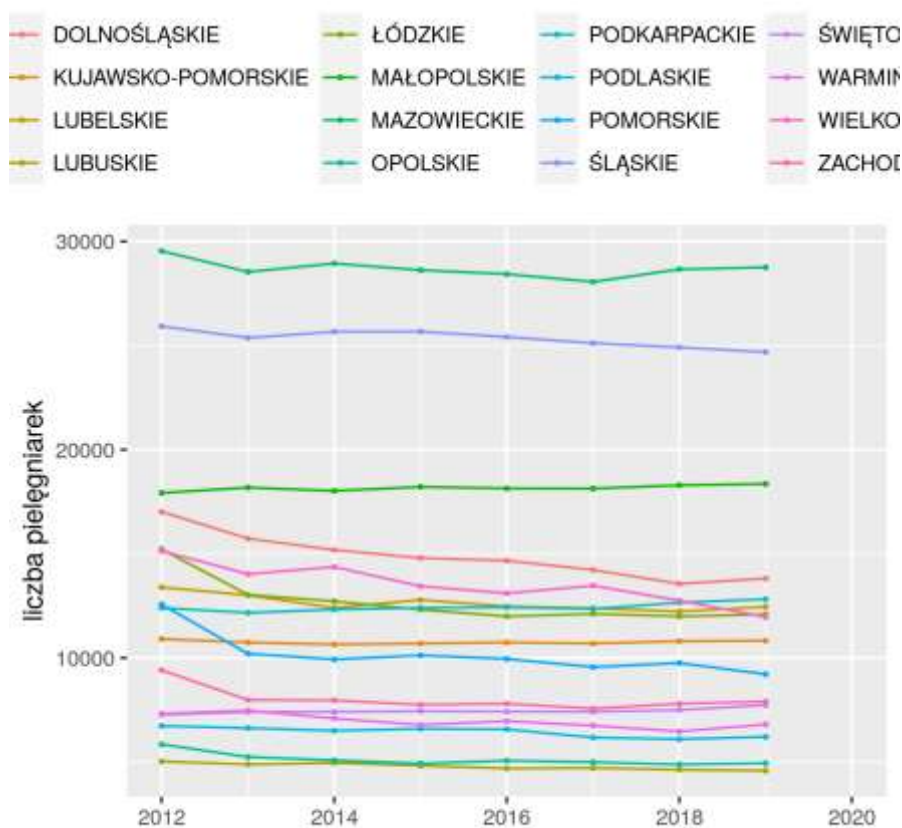
¹⁵ Raport Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych, *Zabezpieczenie społeczeństwa polskiego w świadczenia pielęgniarek i położnych*, Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych, Warszawa, 2017.

¹⁶ * – zgodnie z art. 42 ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej z dnia 15 lipca 2011 r. od 1 stycznia 2012 r.

Prawo wykonywania zawodu wygasa w przypadku:

- 1) śmierci;
- 2) zrzeczenia się prawa wykonywania zawodu;
- 3) utraty prawa wykonywania zawodu w wyniku prawomocnego orzeczenia przez sąd pielęgniarek i położnych lub orzeczonego przez sąd śródka karnego polegającego na zakazie wykonywania zawodu;
- 4) utraty obywatelstwa polskiego, obywatelstwa państwa członkowskiego Unii Europejskiej albo cofnięcia zezwolenia na pobyt stały;
- 5) cofnięcia statusu rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- 6) utraty pełnej zdolności do czynności prawnych;
- 7) upływu czasu, na jaki zostało przyznane.

Wykres 7. Liczba pielęgniarek w Polsce w latach 2012-2020 w podziale na województwa

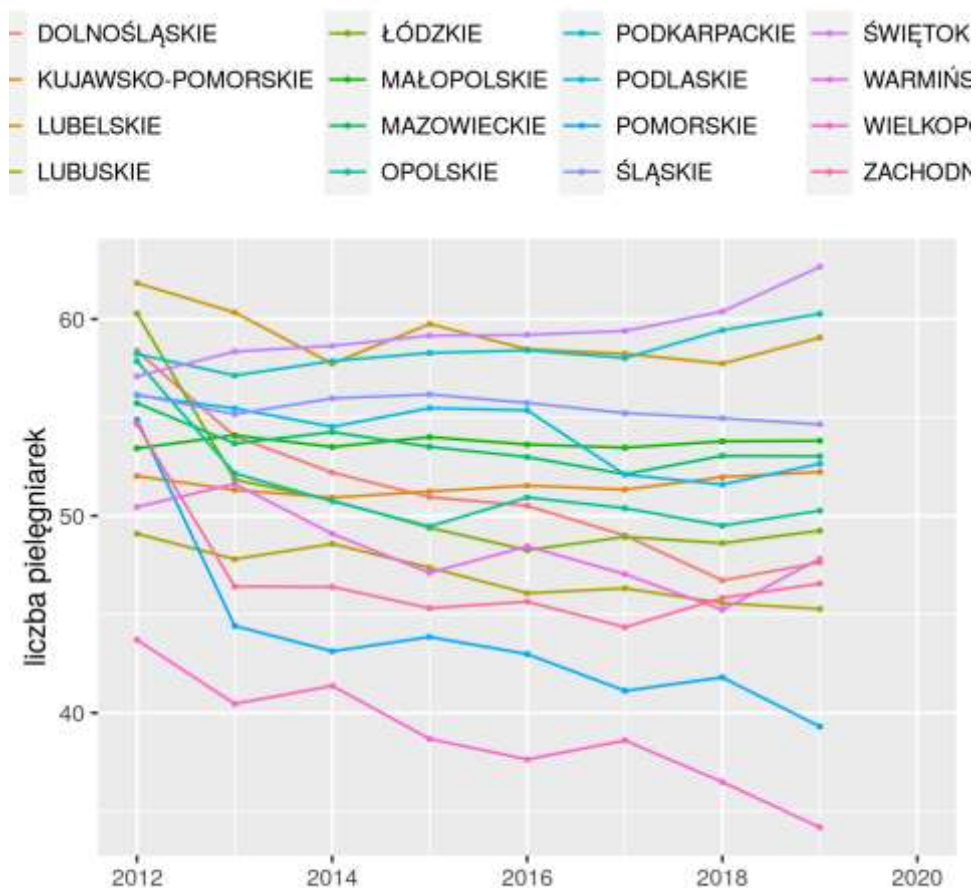

źródło: opracowanie własne

Wartym podkreślenia w kontekście kompetencji kadry opiekuńczo-wychowawczej żłobków i klubów dziecięcych, jest również fakt, iż jedynymi materiałami, z jakich mogą korzystać właściciele żłobków i opiekunowie tam pracujący, są *Standardy jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat trzech* przygotowane i upublicznione w 2012 r. przez Fundację Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego oraz *Program opiekuńczo-edukacyjny dla żłobków i klubów dziecięcych* przygotowany przez Instytut Małego Dziecka im. A. Lindgren na początku 2014r.¹⁷

¹⁷ Por. *Jakość wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem*, red. L. Part, Parlament Europejski, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej 2013; Oberhuemer P., Schreyer I., *Nauczyciel, czyli kto?*, „Dzieci w Europie”, 2009, 1, 15(3), s. 9-13; Piętka-Kosińska K., Ruzik-Sierdzińska A., *Żłobki w Polsce. Badanie empiryczne i jakościowe*, MPiPS, Warszawa 2010; Rościszewska-Woźniak M., *Standardy jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3. Żłobek*, Fundacja Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego, Warszawa 2012; Szałajska-Kuśkowska I., Tkaczyńska A., Tkaczyńska H., *Małe dzieci warte poznania. Program opiekuńczo-edukacyjny dla żłobków i klubów dziecięcych*, Instytut Małego Dziecka im. A. Lindgren, Poznań 2014.

Wykres 8. Liczba pielęgniarek w Polsce w latach 2012-2020 na 10 tys. mieszkańców w podziale na województwa

źródło: opracowanie własne

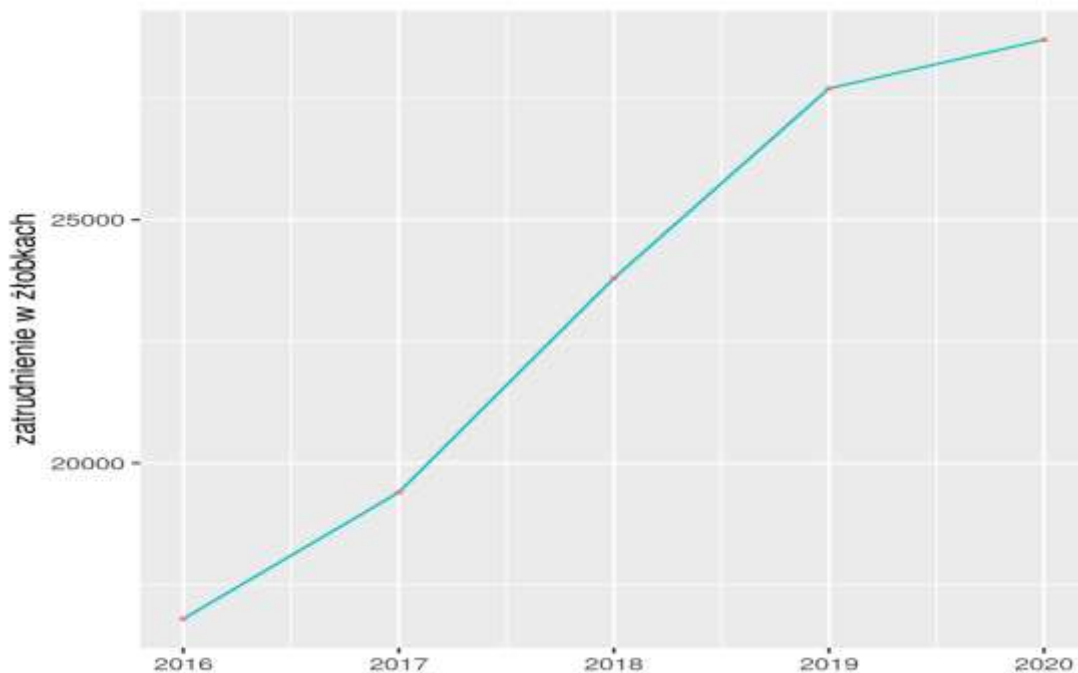
GUS a konkretnie (Urząd Statystyczny w Krakowie) prowadzi badanie pt. „Żłobki i kluby dziecięce”¹⁸ w bloku tematycznym „Rodzina” Programu badań statystycznych statystyki publicznej, w cyklu rocznym, na formularzu sprawozdawczym OD-1¹⁹. Zapewne robi to od 2011 roku, ale nigdzie nie ma opracowań tego badania za wyjątkiem *informacji sygnalnych* z lat 2011–2013 oraz 2016–2020²⁰. Na podstawie tychże *informacji sygnalnych* ustalono (łącznie dla Polski dla lat 2016–2020) zatrudnienie w żłobkach oraz udział pielęgniarek i położnych w wielkości zatrudnienia. Ponieważ tylko takie szczytkowe dane są przez GUS publikowane.

¹⁸ https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6000/6/1/1/zeszyt_metodologiczny_zl_obki_i_kluby_dzieciece.pdf, info z dnia 05.09.2021r.

¹⁹ <http://form.stat.gov.pl/formularze/2020/passive/OD-1.pdf>, info z dnia 05.09.2021r.

²⁰ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/dzieci-i-rodzina/dzieci/zlobki-i-kluby-dzieciece-w-2020-roku,3,8.html>, info z dnia 05.09.2021r.

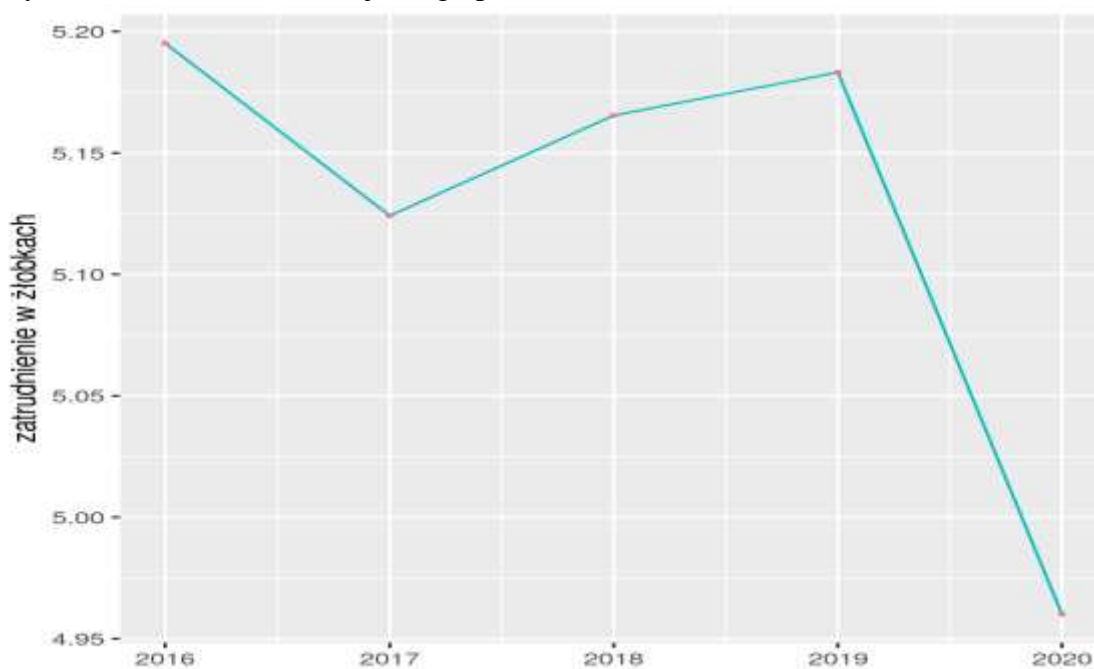
Wykres 9. Zatrudnienie w żłobkach i klubach dziecięcych w skali kraju w latach 2016-2020

źródło: opracowanie własne

Tak, jak przedstawiano na początku opracowania liczba zatrudnionych, w związku z otwieraniem nowych żłobków i klubów dziecięcych bardzo wzrasta w skali ostatnich kilku lat. Wzrasta jednakże także liczba dzieci w w/w formach opieki, co niestety skutkuje drastycznie malejącą liczbą pracowników przypadających na jedno dziecko, co obrazuje poniższy wykres 10.

Wykres 10. Liczba dzieci na jednego pracownika w latach 2016-2020 w Polsce

źródło: opracowanie własne

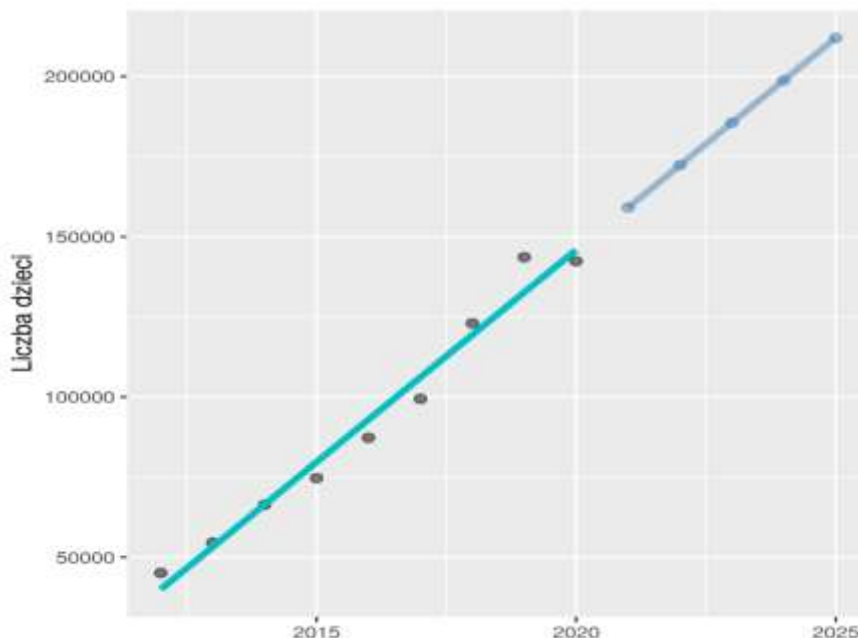
Nie jest to obraz całkowicie pozbawiony niepewności merytorycznej i statystycznej, gdyż należy zwrócić uwagę że rok 2020, w którym obserwuje się załamanie trendu mógł być *nietypowy* z uwagi na pandemię COVID19.

W oparciu o wyżej przedstawione analizy wstępne autorzy podjęli próbę prognozy zatrudnienia pielęgniarek i położnych w żłobkach i klubach dziecięcych w Polsce na lata 2021-2025. Prognoza jest konstruowana w oparciu o przewidywaną liczbę dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych. Przyjmując, że jeden zatrudniony w żłobku opiekuje się przeciętnie pięciorgiem dzieci tak jak to miało miejsce w latach 2016–2020 oraz że udział pielęgniarek w łącznym zatrudnieniu w żłobkach wynosi około 7,5% a położnych 1,8% (jak to miało miejsce w latach 2016–2020) można ustalić wielkość przewidywaną wielkość zatrudnienia w obu zawodach w prognozowanym okresie.

Z uwagi na niewielką długość szeregu czasowego (9 rocznych obserwacji) naszą prognozę należy traktować jako **scenariusz**; czyli przewidywanie co będzie jak utrzyma się obecny trend zjawiska. Także z uwagi na szczupłość danych zdecydowaliśmy się na użycie prostych metod prognozowania, konkretnie trend liniowy przy zastosowaniu metody najmniejszych kwadratów.

W przypadku prognozy zatrudnienia pielęgniarek i położnych dla Polski ogółem współczynnik kierunkowy linii trendu wynosi 13231.37 (wartość jest zdecydowanie statystycznie istotna) a wartość współczynnika determinacji R^2 wynosi 97%, co świadczy o dobrym dopasowaniu linii trendu do danych empirycznych (por. wykres).

Wykres 11. Trend liniowy zatrudnienia pielęgniarek i położnych w żłobkach i klubach dziecięcych w latach 2021-2025 w Polsce

źródło: opracowanie własne

Oznacza to, że przeciętnie rocznie w latach 2012-2020 przybywało w Polsce 13231.37 dzieci w żłobkach, a to z kolei oznaczało, że niezbędne było co roku zatrudnianie dodatkowych 198.47 pielęgniarek oraz 47.63 położnych. W oparciu o tak wyznaczoną linię trendu obliczono 5-letnią prognozę (na lata 2021–2025), z której wynika że w roku 2025 niezbędne będzie zatrudnienie 1044.72 pielęgniarek więcej niż w roku 2020 (oraz 250.73 położnych) w przeliczeniu na pełne etaty.

W podobny sposób oszacowano przewidywaną liczbę dzieci w przedszkolach (a na tej podstawie wielkość zatrudnienia) dla poszczególnych województw. Wszystkie współczynniki kierunkowe były statystycznie istotne a wartości współczynników determinacji R^2 większe od 0,95, co świadczy o dobrym dopasowaniu linii trendu do danych²¹.

Zestawienie uzyskanych wyników przedstawiono w tabelicy poniżej (kolumny pielęgniarki/położne zawierają odpowiednio prognozowane wielkości dodatkowego zatrudnienia w obu zawodach w roku 2025).

Tablica 3. Zestawienie uzyskanych wyników

Woj	2020	2025	zmiana	pielęgniarki	położne
dolnośląskie	15993	23263.1	1394.8	109.050	26.17
kujawsko-pomorskie	6213	8862.5	568.4	39.743	9.54
lubelskie	5648	8264.6	535.1	39.249	9.42
lubuskie	4163	5926.5	340.4	26.453	6.35
łódzkie	7390	10658.0	589.3	49.020	11.76
małopolskie	13402	21032.2	1387.5	114.450	27.47
mazowieckie	24595	36280.4	2271.0	175.280	42.07
opolskie	4380	6228.6	337.5	27.720	6.65
podkarpackie	7123	10750.2	699.9	54.400	13.06
podlaskie	4104	6201.2	384.8	31.450	7.55
pomorskie	8589	12799.5	840.9	63.150	15.15
śląskie	14517	21887.4	1366.6	110.550	26.53
świętokrzyskie	2703	3878.8	236.2	17.630	4.23
warmińsko-mazurskie	3503	5067.5	315.0	23.460	5.63
wielkopolskie	13345	21122.6	1380.6	116.660	28.00
zachodniopomorskie	6687	9779.1	582.9	46.380	11.13

źródło: opracowanie własne

²¹ Programowanie liniowe - metoda służąca osiągnięciu jak najlepszego rozwiązania w procesie podejmowania decyzji (na przykład maksymalizacja zysku, minimalizacja kosztów). Jest to szczególny przypadek programowania matematycznego. Programowanie liniowe jest najczęściej stosowanym modelem optymalizacji ze względu na sprawny algorytm obliczeń, a także dzięki możliwości efektywnego przedstawienia zagadnienia podejmowania decyzji w postaci graficznej. Wadą programowania liniowego jest to, iż nie wszystko można wyrazić za pomocą liczb. W działalności gospodarczej dominuje zasada racjonalnego gospodarowania, która zakłada, że zasoby jakimi dysponujemy powinny być w maksymalnym stopniu wykorzystane do realizacji założonego celu. Jeżeli zasoby te można opisać ilościowo stosujemy model matematyczny. [za:] Wojda A. P. (2013), Wykłady z programowania liniowego, Wydział Matematyki Stosowanej AGH, Kraków.

							LECZNICZE W TRAKCIE POBYTU W SZKOLE	
2018/2019	SZKOŁA PODSTA WOWA PUBLICZNA MIASTO	24	11468	242	6086	16569	9	BARK DANYCH(NIE BYŁO WYMOGU SPRAWOZDAWCZEGO)
2019/2020		24	10354	296	4336	10381	8	238
2020/2021		24	10426	343	3425	6024	4	91
2018/2019	SZKOŁA PODSTA WOWA NIEPUBLI CZNA MIASTO	7	1373	2	461	1349	0	0
2019/2020		7	1285	23	489	1300	1	1
2020/2021		7	1378	9	422	588	1	326
2018/2019	SZKOŁA PODSTA WOWA WIEJSKA	3	458	21	137	164	0	0
2019/2020		3	450	22	97	125	0	0
2020/2021		3	475	26	66	84	0	0
2018/2019	SZKOŁA SPECJAL NA MIASTO	1	95	95	93	1260	8	BARK DANYCH(NIE BYŁO WYMOGU SPRAWOZDAWCZEGO)
2019/2020		1	93	93	92	766	10	494
2020/2021		1	92	92	90	706	11	1239
2018/2019	PECJALNY OŚRODEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY MIASTO	1	131	131	77	323	0	0
2019/2020		1	135	135	135	425	34	610
2020/2021		1	135	135	129	650	38	561
2018/2019	LICEUM PUBLICZNE Miasto	8	2265	30	906	1323	2	BARK DANYCH(NIE BYŁO WYMOGU SPRAWOZDAWCZEGO)
2019/2020		7	3211	39	1245	1792	5	26
2020/2021		7	3273	49	424	537	1	8
2018/2019	LICEUM NIEPUBLI CZNE MIASTO	5	332	0	90	104	0	0
2019/2020		4	518	8	166	182	1	5
2020/2021		4	528	3	15	18	0	0
2018/2019	TECHNIK UM PUBLICZNE MIASTO	8	3261	13	818	1393	0	0
2019/2020		8	4479	5	924	1373	1	2
2020/2021		8	4625	4	469	580	0	0

2018/2019	ZASADNI CZA SZKOŁA ZAWODO WA PUBLICZ NA MIASTO	4	351	1	124	229	1	BARK DANYCH(NIE BYŁO WYMOGU SPRAWOZDAWCZE GO
2019/2020		5	596	0	176	293	0	0
2020/2021		5	696	0	75	91	0	0
2018/2019	GIMNAZJ UM PUBLICZ NE MIASTO	1	32	0	9	12	0	BARK DANYCH(NIE BYŁO WYMOGU SPRAWOZDAWCZE GO
2018/2019	GIMNAZJ UM NIEPUBLI CZNE MIASTO	4	127	0	34	50	0	BARK DANYCH(NIE BYŁO WYMOGU SPRAWOZDAWCZE GO
2018/2019	RAZEM	66	19893	535	8835	22776	20	BARK DANYCH(NIE BYŁO WYMOGU SPRAWOZDAWCZE GO
2019/2020	RAZEM	60	21121	621	7660	16637	60	1376
2020/2021	RAZEM	60	21628	661	5115	9278	55	2225 (Covid)

źródło: opracowanie własne

Warto zwrócić uwagę, iż liczba dzieci w placówkach wzrosła w przedstawianych latach, zaś liczba udzielonych porad jest zdecydowanie wysoka, także w 2020r. mimo braku obecności uczniów w placówkach oświatowych (nauczanie zdalne) podczas pandemii. Przedstawiając zagadnienie bezpieczeństwa zdrowotnego dzieci, autorzy bazowali na danych uzyskanych z placówek oświatowo wychowawczych, w których sprawują opiekę pielęgniarki/ higienistki szkolne Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „PROFIL- MED.” Medycyna szkolna w Gdańsku.

Tablica 5. Problemy zdrowotnych uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych w woj. pomorskim, odpowiednio w roku szkolnym 2001/2002 i 2015/2016.

ROK SZKOLNY 2001/2002														
Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów z problemami zdrowotnymi	zaburzenia w rozwoju somatycznym	zaburz. w rozwoju psychicznym	padaczki	wady wzroku	Zaburzenia mowy	zaburzenia słuchu	alergie	Astmy oskrzelowe	choroby układu krążenia	choroby układu moczowego	zaburzenia narządu ruchu	cukrzyce	inne wymagające opieki specjalisty
26387	19871 75,3%	3027 11,5%	479 1,8%	114 0,43%	6134 23,2%	1212 4,6%	150 0,57%	1995 7,6%	460 1,7%	890 3,8%	259 1,0%	15086 57,2%	44 0,16%	1409 5,4%
ROK SZKOLNY 2015/2016														
Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów z grup dyspanse-ryjnych	zaburzenia w rozwoju somatycznym	zaburz. w rozwoju psychicznym	padaczki	wady wzroku	Zaburzenia mowy	zaburzenia słuchu	alergie	Astmy oskrzelowe	choroby układu krążenia	choroby Układu moczowego	zaburzenia narządu ruchu	cukrzyce	inne wymagające opieki specjalisty
20512	17709 86%	3783 18,4%	824 4%	174 0,84%	5175 25,2%	1741 8,5%	182 0,9%	2813 13,7%	2346 11,4%	975 4,8%	272 1,3%	12985 63,3%	77 0,37%	2166 10,5%

źródło: opracowanie własne

W kontekście problemów zdrowotnych dzieci, ich narastającej, co obrazuje powyższa tablica liczby należy bezwzględnie podjąć odpowiednie działania, aby kadra, sprawująca opiekę nad dziećmi we wszystkich placówkach czy oświatowych, czy wychowawczych była odpowiednio wykształcona i wykwalifikowana.

Konkludując niniejsze rozważania autorzy chcieliby zwrócić uwagę na problem, wynikający z przeprowadzanych analiz merytorycznych oraz analizy danych statystycznych jakim jest konieczność zwiększenia zatrudnienia (malejąca liczba opiekunów przypadająca na jedno dziecko), w tym zatrudnienia pielęgniarek i położnych w środowisku żłobków i klubów dziecięcych (potencjalne stany zagrożenia życia i zdrowia, niewystarczająca, zdaniem autorów, liczba pielęgniarek i położnych zatrudnionych w żłobkach i klubach dziecięcych). Prezentowane wyniki analityczne, w kontekście zaprezentowanej prognozy na lata 2021-2025 wzrostu zarówno liczby dzieci, jak również zatrudnienia w środowisku żłobków i klubów dziecięcych powinny skutkować zatrudnieniem większej liczby wykwalifikowanego w zakresie opieki (studia na kierunku pielęgniarstwo / położnictwo / ratownictwo medyczne) nad dziećmi personelu. W korelacji z malejącą liczbą pielęgniarek i położnych w Polsce, w tym już obecnie obserwowanymi brakami kadrowymi polskich jednostek systemu ochrony zdrowia, należałoby podjąć zdecydowane działania naprawcze w zakresie dostępności na rynku pracy odpowiednich, pożądanych w okresie krótkofalowym i prognoz długoterminowych, absolwentów studiów strategicznych – w tym wypadku kierunku pielęgniarstwo i położnictwo.

Literatura:

1. Brosowska B., E. Mielczarek - Pankiewicz Pielęgniarstwo w podstawowej opiece zdrowotnej tom II, Wyd. Makmed, Warszawa 2008.
2. Profilaktyczna opieka zdrowotna nad uczniami w roku szkolnym 2009/2010 i zmiany w jej realizacji w latach 2005-2010, Raport opracowany na podstawie danych z programu badań statystycznych statystyki publicznej, Instytut Matki i Dziecka, Warszawa 2010.
3. Problemy w realizacji świadczeń pielęgniarki szkolnej w zakresie profilaktycznej opieki zdrowotnej udzielanej w środowisku nauczania i wychowania. Opracowanie Krajowe Stowarzyszenie Pielęgniarek Medycyny Szkolnej, Szczecin 2012.
4. Koralewicz D., Kuriata-Kościelniak E.I., Mróz S.: Opinia studentów pielęgniarstwa na temat wizerunku zawodowego pielęgniarek w Polsce. *Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne* 2017; 7(4).
5. Kojder E., Zarzycka D.: Wizerunek zawodowy pielęgniarki i jego determinanty. *Pielęgniarstwo XXI w.* 2014; 2(47).
6. Gawlik K., Waksmańska W., Łukasik R.: Opieka pielęgniarska nad dzieckiem hospitalizowanym w opinii rodziców. *Pielęgniarstwo XXI wieku* 2012; 1(38).
7. Rościszewska-Woźniak M., Standardy jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3, Fundacja Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego, Warszawa 2012.
8. Chłoń-Domińczak A., A. Magda, Opieka nad dziećmi do 3 lat w Polsce –diagnoza oraz rekomendacje dotyczące zmian, *Ekspertyza opracowana na potrzeby Zespołu ekspertów ds. wypracowania rekomendacji w zakresie polityki rodzinnej przy Kancelarii Prezydenta RP*, Warszawa, 2013.
9. Krauze-Sikorska H., K. Kuszak, G. Rura, K. Sadowska Dziecko do lat trzech w systemie opieki i edukacji, Źródła wsparcia i zagrożeń, Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Seria Psychologia i Pedagogika nr 239, 2016, Poznań.

10. Komunikat Komisji Europejskiej, Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem: zagwarantujemy wszystkim dzieciom w UE dobry start w przyszłość, Bruksela 2011.
11. Żytko M., Dzieci do 3. roku życia – opieka czy edukacja? Analiza z perspektywy rozwiązań europejskich, „Problemy Wczesnej Edukacji”, 2012, nr 4(19).
12. Rura G., Obszary opieki nad małym dzieckiem. Praktyczna realizacja założeń ustawy o opiece nad dziećmi do lat trzech, [w:] Dziecko do lat trzech w systemie opieki i edukacji, Źródła wsparcia i zagrożeń, Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Seria Psychologia i Pedagogika nr 239, 2016, Poznań.
13. Sadowska K., Wczesnodziecięca edukacja w żłobku, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019.
14. Jagier A., Opiekun w żłobku – zadania, odpowiedzialność i oczekiwane kompetencje, Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, 2020.
15. Jegier A., Opieka, wychowanie i edukacja w realiach polskich żłobków publicznych [w:] Kultura i Wychowanie, Półrocznik Pedagogiczny, nr 1(17)/2020, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź.
16. Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2017r. / informacje sygnałne.
17. Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2018r. / informacje sygnałne.
18. Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2019r. / informacje sygnałne.
19. Główny Urząd Statystyczny Żłobki i kluby dziecięce w 2020r. / informacje sygnałne
20. Raport Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych, Zabezpieczenie społeczeństwa polskiego w świadczenia pielęgniarek i położnych, Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych, Warszawa, 2017.
21. Part L. (red.), Jakość wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, Parlament Europejski, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej 2013.
22. Oberhuemer P., Schreyer I., Nauczyciel, czyli kto?, „Dzieci w Europie”, 2009.
23. Piętka-Kosińska K., Ruzik-Sierdzińska A., Żłobki w Polsce. Badanie empiryczne i jakościowe, MPiPS, Warszawa, 2010.
24. Szałajska-Kuśkowska I., Tkaczyńska A., Tkaczyńska H., Małe dzieci warte poznania. Program opiekuńczo-edukacyjny dla żłobków i klubów dziecięcych, Instytut Małego Dziecka im. A. Lindgren, Poznań 2014.
25. https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6000/6/1/1/zeszyt_metodologiczny_zlobki_i_kluby_dzieciece.pdf.
26. <http://form.stat.gov.pl/formularze/2020/passive/OD-1.pdf>.
27. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/dzieci-i-rodzina/dzieci/zlobki-i-kluby-dzieciece-w-2020-roku,3,8.html>.